

คลองไถ่ตัวเมืองเก่าสุโขทัย

เมืองโบราณของไทยทุกเมืองจะพบว่าตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำหรือลำคลอง เช่นลพบุรี อโยธยา หรือแม้แต่กรุงเทพมหานครก็ตาม สำหรับเมืองสุโขทัยก็ตั้งอยู่ริมคลองถึง ๒ คลองด้วยกัน คลองทั้งสองนี้ไหลมาบรรจบกันด้วย ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงคลองทั้งสองนี้ตามลำดับไป

๑. คลองแม่รำพัน

คลองนี้เป็นคลองขนาดใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออกของตัวเมืองสุโขทัย กำแพงเมืองด้านตะวันออกติดกับคลองแม่รำพันนี้ เข้าใจว่าการตั้งตัวเมืองสุโขทัยต้องการตั้งอยู่ริมคลองแม่รำพันนี้ นั่นเอง คลองแม่รำพันนี้มาจากท้องที่อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวเมืองสุโขทัยไหลเข้าท้องที่ตำบลเมืองเก่าที่บ้านวังวน และไหลผ่านบ้านใหม่เกาะแก้ว บ้านปากคลอง บ้านต้นพวง และบ้านเมืองเก่า และตัวเมืองเก่าก็ตั้งอยู่ริมคลองแม่รำพันที่บ้านเมืองเก่านี้เอง จากตัวเมือง คลองแม่รำพันไหลไปทางทิศตะวันออก ผ่านบ้านนา บ้านเพชรไผ่ บ้าน

ขวาง บ้านหลุมเข้า บ้านทางคลอง ไปออกแม่น้ำยมที่เหนือวัด
กุหาสุวรรณ อำเภอเมืองสุโขทัย ปัจจุบันคลองแม่รำพันต้นเขิน
ไปมากในสมัยสุโขทัยคงต้องเป็นคลองที่ลึกพอควร และคงเป็น
คลองที่สำคัญยิ่งของเมืองสุโขทัยทีเดียว

๒. คลองเสาหอ

เป็นคลองเล็กกว่าคลองแม่รำพัน ทิวเมืองสุโขทัยด้านใต้
และด้านตะวันออกติดกับคลองเสาหอ นับว่าคูเมืองด้านใต้และด้าน
ตะวันออกก็คือคลองเสาหอนี้เอง ทรงมุงกำแพงเมืองด้านตะวันออก
ออกเฉียงใต้ ก็อยู่ตรงกับคลองเสาหอที่หักมุมพอดีด้วย แสดงว่า
การเลือกทำเลตั้งเมืองทรงคลองเสาหอหักมุมพอดี คลองเสาหอไป
พบคลองแม่รำพันเหนือประตูกำแพงหักไปเพียงเล็กน้อย กำแพง
เมืองด้านตะวันออกจึงจรดคลองแม่รำพันกับคลองเสาหอคนละครึ่ง
สำหรับคลองเสาหอมีต้นน้ำมาจากเขาพระบาทใหญ่ เขาตะโหงกัว
และเขาเจ็ดยามเป็นต้น เมื่อผู้เขียนกล่าวถึงศรีภวงสหรือท่านบ-
พระร่วงที่กันน้ำไม่ให้ไหลป่าเข้าทิวเมืองสุโขทัย น้ำที่ไหลเข้าตัว
เมืองสุโขทัย ก็ไหลไปตามคลองเสาหอนี้เอง และน้ำที่ไหลเข้าสู่
ตระพังต่าง ๆ ในทิวเมืองสุโขทัยก็ไหลผ่านคลองเสาหอนี้เช่นกัน

นอกจากคลองแม่รำพันกับคลองเสาหอแล้ว ยังมีคลองอีก

หลายคลองที่เป็นคันน้ำไหลลงสู่คลองแม่รำพันและคลองเสาหอ ซึ่งเป็นคลองเล็ก ๆ อยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองเก่าสุโขทัย และอยู่ในท้องที่ตำบลเมืองเก่า เท่าที่ผู้เขียนรวบรวมมาได้มีดังนี้

- คลองบึงแหน
- คลองน้อย
- คลองสะพาน
- คลองแม่สุกย้อน
- คลองแห้ง
- คลองโป่ง
- คลองบง
- คลองสวน
- คลองน้ำตก
- คลองยาง
- คลองเหมืองยายอิง

ในสมัยสุโขทัยคลองเหล่านี้คงมีความสำคัญต่ออาณาจักรสุโขทัยอย่างมากด้วย